

ben allen te gehoorzamen aan het bevel van Christus: Zijt dan Mijne getuigen!

Maar daartoe behoeven wij geen lid te worden van een civitas academica als boven geschetst. Sterker, daartoe moeten wij juist geen lid worden van zulk een civitas academica. Wie zijn medestudent van den verkeerden weg af wil helpen en op den goeden, moet niet eerst een eindje met hem mee gaan wandelen op den verkeerden weg; diens prediking moet zijn: gij zijt op een verkeerden weg; kom eraf. Ga met mij samen op den goeden weg.

Verschillende studenten zijn om deze reden, om dus te „beter te kunnen evangeliseeren” b.v. lid geworden van het studentencorps. En zij wekken anderen, eveneens gereformeerde studenten op: wordt ook lid van het Corps; ja, in Leiden gaf S.C.R.E.D. vorig jaar zelfs officieel, als gereformeerde studentenvereniging het advies aan haar aspirant-leden: wordt lid van het Corps!

Ik vraag mij echter af: waartoe zoo speciaal lid van het Corps? Zijn er buiten het Corps dan geen onchristelijke studenten genoeg meer, om ook aan hen het evangelie te kunnen brengen? In Leiden is, ook heden ten dage, nog maar even de helft van het totale aantal studenten, Corpslid. Honderden en nog eens honderden zijn nihilist. Moeten die maar onbewerkt blijven? Of, waarom zouden die pas in de tweede plaats voor het evangelie in aanmerking komen en de Corpsleden in de eerste plaats? Ik vrees dan ook, dat het dringen in de richting van het officieele Corps aan andere beweegredenen te wijten is; ik vrees hier sterk het aanwezig zijn van infecties door de moderne eenheidsbeweging, à la Kraemer, van Holk, e.a. Ik vrees, dat hier bij anderen de wereldgelijkvormigheid parten speelt. En dat deze dingen gemaskeerd worden door die z.g.n. „Zendingsroeping”. Ik zeg niet, dat dit van allen geldt, die lid geworden zijn van het Corps, maar ik vrees, dat bij velen zóó de vork aan den steel zit.

Het is wel geen sterk argument, maar ik wil het toch even noemen: de invloed van de S.S.R.-leden in het Leidseche Studentencorps is nog niet merkbaar in den Studentennamank 1947. Daar staat nu letterlijk geen christelijk woord in; slechts één keer, in het „In Memoriam” over Prof. Dr. H. M. van Nes; daar schrijft Prof. Sevenster, dat „een theoloog ten slotte (let wel op dat ten slotte!) toch ook getuige moet zijn”. En dat was Van Nes dan geweest. Kan het slapper? Is dit de vrucht van één jaar zending in het Corps?

P. JASPERSE.

UIT DE HISTORIE

ALEXANDER HARTGERINK.

Pionier der emigratie naar Amerika.

In dit jaar maakt men zich in Amerika op, om luisterrijk te vieren het eeuwfeest van de Emigratie. Ook in ons land ontbreekt het niet aan belangstelling voor deze gelegenheid. Van den heer P. J. Risseeuw verscheen een roman Landverhuizers. Ook meldten de couranten, dat in ons land vertoefde dr. A. Hyma, die over zeer veel gegevens beschikt betreffende ds. A. C. v. Raalte, om een studie te maken over het leven van dezen voortrekker.

Daarom leek het mij goed iets uit het leven te vertellen van den man, die het middel in Gods hand is geweest, om de voormannen der Afscheiding opmerkzaam te maken op de emigratie naar Amerika.

In de bekende levensbeschrijving van ds. A. Brummelkamp, van de hand van zijn zoon, lezen we op blz. 202, hoe ds. Brummelkamp op zekeren dag bezoek krijgt van een eenvoudigen broeder uit de provincie: een lange, blonde man, met frische gelaatskleur en kort groen bult met koperen knopen. Geen boer, maar op en top een Geldersman, die zich bekend maakte als de „schoolmeester van het dorpje Neede achter Zutphen”.

„En waarheen gaat de reis?”

„Naar Noord-Amerika”.

„Naar Amerika? Wat gaat ge daar doen?”

De bezoeker vertelt van den benarden maatschappelijke toestand, waarin velen in zijn omgeving zich bevinden; van de schijnbare onmogelijkheid om vrijheid van godsdienstoefening en onderwijs in Christelijken geest te krijgen en eindigt met de mededeeling, dat hij zelf, bij wijze van pionier, op weg is naar de nieuwe wereld. Van vroeger weggetrokken waren gunstige berichten ingekomen, en mochten die door zijn onderzoek bevestigd worden, dan stond een aantal gezinnen gereed te volgen.

Door dit gesprek met Alexander Hartgerink is Brummelkamp op de gedachte van Landverhuizing gekomen en heeft hij met zijn zwager van Raalte in 1846 geschreven de brochure: Landverhuizing.

De bedoeling van dit artikel is iets te vertellen van het leven van dezen schoolmeester te Neede. Op het gemeente-archief te Neede vond ik onderscheiden gegevens, die het begrijpelijk maken, dat deze man zich naar de Nieuwe Wereld heeft begeven.

Op den 30sten December 1835 krijgt de heer Berend

Luymes, Burgemeester van Neede, bezoek van den Welteerw. Heer George van Kesteren, Ned. Herv. Pred. aldaar, om hem kennis te geven, dat op 2en Kerstdag en den Zondag daarop vergaderingen van meer dan 20 personen hadden plaats gevonden in de buurtschap Noordijk en dat het in de bedoeling lag, om op één Januari een dergelijke bijeenkomst te houden ten huize van den dorpsveldwachter Johannes Rommel. De predikant verzocht den burgemeester om deze poging tot ongeoorloofde godsdienstoefening te keer te willen gaan. De burgemeester onderhoudt zijn veldwachter, die deze bijeenkomsten heeft bijgewoond, op ernstige wijze. Bij nader onderzoek blijkt, dat op de vergadering van 27 December door Alexander Hartgerink, schoolonderwijzer te Noordijk, een gedeelte uit den Bijbel is gelezen en toegelicht. Dit wordt door den burgemeester op 8 Jan. 1836 aan den Officier der Rechtbank te Zutphen geschreven.

Op den 1sten Zondag van 1836 werd er nogmaals een vergadering in den Noordijk gehouden en het is weer de onderwijzer Alexander Hartgerink, die hierbij een werkzaam aandeel heeft.

De Burgemeester geeft aan den Officier den raad om niet door maatregelen in te grijpen, maar den hoofdpersonen een berisping toe te dienen, hetwelk dan ook geschiedde.

Op 8 Mei 1837 heeft Alexander Hartgerink een schrijven gericht tot ds. G. v. Kesteren, inhoudende, dat hij zich, „na alles rijpelijk te hebben overwogen, afscheide van het hedendaagsch hervormd Kerkgenootschap, tevens verzoekende, dat zijn naam van het Lidmatenboek zou worden afgedaan”.

Deze stap had voor den onderwijzer Hartgerink minder aangename gevolgen.

10 dagen later schrijft de Burgemeester zoowel aan den Districtscommissaris als aan den Schoolopziener, dat er ten aanzien van A. Hartgerink door den gemeenteraad bepaalde maatregelen zijn genomen en vraagt die maatregelen te ondersteunen, „teneinde de belangen van den godsdienst en het onderwijs te bevorderen”.

Die maatregelen bestonden hierin, dat het Armbestuur en de diaconie waren overengekomen, om de kinderen, die voor rekening van de diaconie onderwijs ontvingen, voortaan niet meer bij A. Hartgerink ter school te zenden. Men vond, dat een onderwijzer, die de openbare godsdienstoefeningen niet bezoekt, een schadelijk voorbeeld was voor de jeugd. Bovendien was het genoegzaam bekend, dat A. Hartgerink „de gevoelens van toedana van de separatisten, die in het kerkelijke de goede orde geheel trachten te verdringen en door het verstoren van de vrede en eensgezindheid zich boven de wetten verheven achten”.

Daar het tractement van een onderwijzer in dien tijd al zeer laag was (plm. f300 per jaar), heeft A. Hartgerink het volgende jaar ontslag uit zijn betrekking aangevraagd.

Zóó werd in die dagen menigeen in Nederland het leven moeilijk gemaakt.

Het schijnt Alexander Hartgerink in Amerika goed te zijn gegaan. In de brochure van ds. Brummelkamp en ds. van Raalte is een brief opgenomen van zijn hand. De toon van den brief is zeer opgewekt. Hij schrijft o.m.:

„Ik leef hier zeer gelukkig; deshalve gaat het mij als de melatachen bij Samaria, welke in 't leger der Syriërs gekomen waren. Ik kan niet goed een jaar toeven (zoo had hij met Brummelkamp afgesproken), om een goede tijding te boodschappen. Dit land is een van God gezegend land, in het natuurlijke, burgerlijke en geestelijke..... Ik zoude de Afscheidenen in Nederland raden, dat, zoo zij geen consciëntievrijheid hebben of kunnen bekomen in het onderwijs hunner kinderen, zij zich dan naar dit land begeven, eene kolonie vestigen met leeraren, kerken, scholen en alles. In zulk een geval ware het goed, dat de Afscheidenen vooraf een manzonden, die Engelsch of ten minste Hoogduitsch kende, om eene streek uit te zoeken en een koopcontract te sluiten”.

Hoe het Alexander Hartgerink verder in Amerika is gegaan, heb ik niet kunnen nagaan.

Enumatil.

K. MEIMA.

EEN MERKWAARDIG BOEK.

In 1863 werd bij Zalsman te Kampen uitgegeven de complete uitgave van de officieele stukken betreffende den uitgang uit het Nederl. Herv. Kerkgenootschap van de leeraren H. P. Scholte, A. Brummelkamp, S. v. Velzen, G. F. Gezelle Meerburg en ds. A. C. v. Raalte. In dit boek is opgenomen een stuk van ds. H. P. Scholte: Aan de geloovigen in Nederland, waarin hij zijn kijk op de afscheiding geeft. In een bijlage geeft ds. Scholte het onlangs door prof. Veenhof aangehaalde „verbond” tusschen ds. de Cock en Scholte na de Synode van 1836. Hij doet dit met het volgende bijchrift:

„Ten bewijze van de hartelijkheid en broederlijke erkenning op de eerste Synodale vergadering der Afscheidenen aanwezig, niettegenstaande het verschil van inzichten, diene het volgende, waarbij ik tevens de gelegenheid neem om de nagedachtenis te huldigen van een broeder, van wien ik altoos den indruk gehad heb, dat hij alles wat hij was en had onvoorwaardelijk over had voor den Heere en Zijne dienst, en dien ik, hoezeer ook uiteenlopende in onze bevattings ten aan-

zien van kerk en staat, altoos als broeder erkend en bemind heb”.

Scholte heeft in dien tijd blijkbaar veel nagedacht over de dagen der Afscheiding.

Ik leid dit af uit een merkwaardig boek, dat ik eenige jaren geleden bij een antiquair kocht.

De titel van dit boek is: The last times an earnest discussion of momentous themes 1856, van de hand van J. A. Seiss, een bekend Amerikaansch chiliast, wiens verklaring van de Openbaring van Johannes, naar ik meen, in 't Nederlandsch is vertaald.

In dit boek staat een merkwaardige opdracht:

Aan mijnen ouden vriend en medearbeider A. Brummelkamp ter herinnering aan en opwekking van vroegere gemeenschapsoefening, en ten getuigenis dat afstand van plaats en tijd geen vermindering is voor hen, die elkander in Christus hebben leeren kennen en liefhebben.

Pella May 24, 1863.

H. P. SCHOLTE
V. D. M.

Deze opdracht is weer een bewijs, dat de Vaders der Afscheiding, bij alle verschil, elkander hebben vastgehouden.

Ook het jaartal 1863 is belangrijk. Op de Synode te Franeker heeft men toen besloten niet te veroordeelen het gevoelen van Pieters en Kreulen, die de Formulieren interpreteren op gelijke wijze als wij. Men heeft aan elkander vastgehouden.

Het is onze groote grief tegen de besluiten van 1942, dat men dezen godsvrede heeft verstoord. Dit is niet goed te maken door oecumenische gebaren, maar door wederkeer tot de lijn der Vadersen.

Enumatil.

K. MEIMA.

GRONINGER BRIEVEN

Amice frater,

Er is, naar mij toeschijnt, voor een goed gereformerd mensch wel eenige reden om zich over de Vrije Universiteit te verbazen, een verbazing, die teleurstelling beteekent ook.

Wij hebben die universiteit allen liefgehad en de ouderen onder ons denken nog vaak aan de schoone dagen, toen daar waren dr. A. Kuyper, Fabius, Rutgers en Woltjer, de eerste generatie.

Ook de tweede bracht goede figuren.

De derde is zeer jong, gezien den tijd, waarop een geleerd mensch gewoonlijk gezocht wordt als hoogleraar, maar wij ontmoeten haar overal, om advies te geven, niet alleen op het eigen terrein, wat ook al wat vroeg schijnt, maar door heel het leven heen, in de jeugdbeweging, in de politieke partij, op conferenties van gereformeerde predikanten, onder voorzitterschap van prof. Grosheide.

Het is een merkwaardig verschijnsel, maar het nieuwe geluid beteekent daarom nog geen nieuwe lente.

Er zijn heel wat jonge professoren aan de Vrije opgetreden en lezen wij hun namen, dan komt ons een smaak in den mond als Chesterton overkwam, als hij dacht aan de Engelsche regeerende aristocratie. Steeds weer dezelfde namen, zei hij dan; men zou haast denken aan een oligarchie.

Nu kon die aristocratie er steeds wel wezen en heelemaal billijk was Chesterton niet, want men maakt af en toe in Engeland ook nieuwe lords uit anderen kring, vooral als zij, die de leiding hebben, met het oude hoogerhuis niet meer kunnen opschieten.

De jeugd aan de Vrije wil er ook wel wezen, maar men denkt onwillekeurig aan het Fransche versje

On entre, on crie,

Et, c'est la vie.

Men treedt den professorenkring binnen en spreekt sanstonds, zelfs naar buiten, met aanmerkelijk geluid, en dat is thans het leven van de V. U., nadat de oudere professoren meehelpten uit hun kerk en van de Theologische school te hannen dege, getrouwe gereformeerde geleerden, omdat dezen hen durfden tegen te spreken, waarna dan uiteraard de school in Kampen een filiaal van de Vrije werd. Dat kon niet anders.

Gelukkig kregen wij de oude Theologische hoogeschool terug, in rijker glans dan te voren, en bleven de uitgebannen voor kerk en school behouden.

Maar is het niet merkwaardig, dat nog niet zoo lang geleden dr. H. H. Kuyper klaagde over „baardeloze knapen”, die voor de V. U., naar zijn meening, lastig werden? Waarom ik, als ik het overdrevene van die „harige” onderscheiding mag volgen, thans mag constateeren, dat het de gladdie kin en de baard in de keel is, die de leiding, door de V. U. te geven, in handen neemt.

Zoo gaat men, om een oud spreekwoord te gebruiken, „met zijn spot naar het stadhuis”.

Wat ons toch in die derde professorale generatie treft is de precositeit, de vroegrijpheid.

Dit kwam in de geschiedenis meer voor. Ik denk nu aan Hugo de Groot en, om een later voorbeeld te nemen, aan den Leidsechen professor van den Vlucht,